

3. Передпосівна підготовка за цим методом пришвидшує розвиток асиміляційного апарату, що позитивно впливає на стійкість і продуктивність сіянців у майбутньому.

Література

1. Новосельцева А.И. Справочник по лесосеменному делу / А.И. Новосельцева. – М. : Изд-во "Лесн. пром-сть", 1987. – 336 с.
2. Давидова О.С. Багатокомпонентні препарати для підвищення посівної якості деревних порід. / О.С. Давидова, П.Г. Дульнев, М.Д. Аксиленко, В.В. Сірик // Наукові доповіді Національного аграрного університету. – 2006. – Вип. 4(5). – С. 45-51.
3. Ничипорович А.О. Фотосинтез и рост в эволюции растений и в их продуктивности / А.О. Ничипорович // Физиология растений. – 1980. – Т. 27, вып. 5. – С. 917-941.
4. Синников А.С. Выращивание сеянцев хвойных пород в полиэтиленовых теплицах / А.С. Синников, Б.А. Мочалов, В.Н. Драчков. – М. : Агропромиздат, 1986. – 126 с.
5. Іванюк І.Д. Вплив мікрорезонансної біоактивації на динаміку проростання насіння сосни звичайної / І.Д. Іванюк, І.С. Шикіло // Вісник ЖНАЕУ. – 2011. – № 2. – С. 228-232.
6. Лебедева Т.С. Пигменты растительного мира / Т.С. Лебедева, К.М. Сытник. – К. : Вид-во "Наук. думка", 1986. – 84 с.
7. Грабар І.Г. Вплив мікрорезонансної врожайності ярого ячменю сорту "південний" / І.Г. Грабар, О.М. Максимчук // Вісник ЖНАЕУ. – 2009. – № 2. – С. 9-14.

Шикіло І.С. Влияние микрорезонансной биоактивации на выращивание посадочного материала в условиях закрытого грунта

Установлено позитивное влияние микрорезонансной биоактивации на посевные качества семян сосны обыкновенной. Проанализированы дальнейший рост сеянцев в условиях теплицы и их параметры в конце вегетационного периода. Это метод позволяет получить более развитый и биологически стойкий посадочный материал. Такая предпосевная обработка простая в применении, энергоэкономная и позволяет получить значительный экономический эффект.

Ключевые слова: микрорезонансная биоактивация, сеянцы, предпосевная подготовка.

Shykilo I.S. The effect microresonance biological activation on cultivation of seedlings under greenhouses

Positive effect of microresonance biological activation on the sowing qualities of Pinus Silvestris seeds has been established. Further growth of seedlings in greenhouses and their options at the end of the growing season were analyzed. This method can allow to receive more developed and biologically resistant seedlings. Such inoculation is simple in application, energy saving and allows to reach substantial economic effect.

Keywords: microresonance biological activation, seedlings, pre-sowing preparation.

2. ЕКОЛОГІЯ ДОВКІЛЛЯ

УДК 504.05:582.4:631.4:712.2

Доц. Я.В. Генік, канд. с.-г. наук –
НЛТУ України, м. Львів

ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НАСАДЖЕННЯХ КОМПЛЕКСНИХ ЗЕЛЕНИХ ЗОН УРБАНІЗОВАНИХ ЕКОСИСТЕМ

Наведено основні антропогенні, абіотичні та біотичні природні чинники трансформаційних процесів у насадженнях комплексних зелених зон урбанізованих екосистем. Охарактеризовано основні причини зменшення продуктивності зелених насаджень міст і погіршення їх естетичного вигляду. Висвітлено основні наслідки негативної дії антропогенних та природних чинників на рослинність урбанізованих екосистем.

Ключові слова: чинники трансформаційних процесів у зелених насадженнях, паркові насадження міст, урбанізовані екосистеми.

Міста як складні соціальні системи, осередки економічного, культурного та наукового життя виникли на місці природних екосистем, компоненти яких зазнали значних антропогенних змін, що неминуче призводить до збіднення біологічного і ландшафтного різноманіття. Урбанізація природного середовища супроводжується, насамперед, значним антропогенним впливом на рослинне вкриття і ґрунтовий покрив. Так, протягом останніх десятиліть відбулися помітні різноманітні зміни в насадженнях комплексних зелених зон урбанізованих екосистем, спричинені негативними як природними, так і, особливо, антропогенними чинниками. Найбільші трансформації відбулись в насадженнях, де в процесі їх формування змінились природні умови зростання, що призвело до витіснення корінних рослинних фітоценозів та заміни природних фітоценозів на штучні [1-8].

Трансформаційні зміни в насадженнях комплексних зелених зон зумовлені одночасною комплексною дією різноманітних як антропогенних, так і природних чинників, що сукупно призводить до зниження біологічної стійкості та стабільності насаджень міст та часто спричиняє дигресію та деградацію зелених насаджень урбанізованих екосистем. Основними антропогенними чинниками негативних трансформаційних процесів у насадженнях комплексних зелених зон необхідно, насамперед, вважати: значні рекреаційні навантаження, забрудненість повітряного, ґрунтового і водного середовища різними шкідливими та токсичними речовинами та засміченість територій зелених рекреаційних зон побутовим сміттям (рис.).

Різнноманітними дослідженнями, проведеними науковцями науково-дослідних установ та університетів, встановлено, що значні рекреаційні навантаження на паркові та лісопаркові території урбанізованих екосистем супроводжуються значним витоптуванням трав'яного вкриття, ущільненням ґрунтового покриву, механічним пошкодженням деревних рослин, що надалі призводить до рекреаційних дигресій зелених насаджень та спричиняє втрату біорізноманіття, зміну повітряного, теплового і водного режимів ґрунту, зміну видового складу фітоценотичного вкриття.

Рис. Чинники трансформаційних процесів у насадженнях комплексних зелених зон урбанізованих екосистем

Під впливом рекреаційних навантажень також змінюється структура та динаміка розвитку рослинних угруповань – зростає участь рудеральних і сегетальних видів, які надалі досить часто можуть формувати нові фітоценози паркових та лісопаркових зон [2, 4, 5, 7-9].

Найбільшого антропогенного впливу зазнають зелені насадження історичних центральних парків міст, внутрішньоквартальні сквери, алеїні та рядові посадки дерев. Це простежується через безпосереднє пошкодження дерев і кущів паркових, алеїних і рядових насаджень, а також газонів і квітників, що скорочує термін їх експлуатації та збільшує обсяги витрат на догляд за ними [2, 10].

Дослідження, проведені у паркових насадженнях міст Західного регіону країни, показали, що збільшення антропогенного навантаження на паркові екосистеми призводить до погіршення фізико-механічних властивостей верхнього шару ґрунтового покриву. Так, зокрема, збільшується густина твердої фази ґрунту, зменшується його польова вологість та загальна пористість (табл. 1). Це спричиняє негативні зміни в повітряному, тепловому і водному режимах ґрунту та погіршення умов росту паркової рослинності [11].

Табл. 1. Фізико-механічні властивості ґрунтового покриву паркових насаджень урбанізованих екосистем

Парки урбанізованих екосистем	Ступінь рекреаційного навантаження	Фізико-механічні властивості верхнього 5-см шару ґрунту			
		d ₁	d ₂	W _ф	V
"Високий Замок", м. Львів	незначний	1,16	2,39	20,57	51,46
	значний	1,41	2,56	15,35	44,92
ім. К. Трильовського, м. Коломия	незначний	1,09	2,23	16,35	51,12
	значний	1,48	2,46	13,30	39,84
Міський, м. Хуст	незначний	1,16	2,33	19,04	50,21
	значний	1,48	2,55	16,25	41,96
ім. Ю. Федьковича, м. Вишніва	незначний	1,17	2,36	16,82	50,42
	значний	1,39	2,66	12,33	47,74

Викиди шкідливих речовин в атмосферу стаціонарними та пересувними джерелами забруднення, скидання стічних вод та розміщення небезпечних і побутових відходів призводить до нагромадження в природному середовищі урбанізованих екосистем різних хімічно шкідливих і токсичних речовин [2, 12]. Існує тенденція щодо збільшення обсягів викидів забруднювальних речовин в атмосферне повітря урбанізованих екосистем. Забрудненість та перевищення гранично допустимих концентрацій хімічних елементів у повітряному, ґрунтовому та водному середовищі негативно впливає на розвиток та продуктивність фітобіоти урбанізованих екосистем, що проявляється в зниженні радіального приросту дерев, прискоренні процесів старіння, зміні ступеня дефоліації та дехромації листя та хвої деревних рослин, передчасному листопаді [12, 13]. Так, дослідження проведені у паркових насадженнях Львова в межах чотирьох еколого-фітоценотичних поясів (ЕФП) [2, 3, 14], показали, що в IV ЕФП (найбільш забрудненій зоні) переважає другий клас дефоліації та дехромації. Натомість в I, II та III ЕФП переважає перший клас дефоліації та дехромації деревних рослин [12, 15].

Забрудненість природного середовища призводить і до зменшення радіального приросту дерев. Так, зокрема, у Львові радіальний приріст клена гостролистого (*Acer platanoides* L.) зменшується від менш забрудненої зони (II ЕФП – 4,49 мм), до середньої (III ЕФП – 4,03 мм) і до більш забрудненої зони (IV ЕФП – 3,77 мм). Середньорічні радіальні прирости в'язи гладкого (*Ulmus laevis* Pall.), аналогічно, як і в клена гостролистого, зменшуються від менш забрудненої (I ЕФП – 6,48 мм) до більш забруднених територій (III ЕФП – 5,02 мм та IV ЕФП – 3,36 мм) [12].

У промислових зонах урбанізованих екосистем та вздовж автомагістральних вулиць, тобто в місцях значного забруднення повітря та ґрунту токсичними речовинами, насамперед важкими металами, в деревних рослин рано проявляються ознаки послаблення росту, появляються нові вегетативні пагони та одночасно прискорюються процеси старіння [12, 15, 16]. Утворення несанкціонованих стихійних сміттєзвалищ та забрудненість територій зелених зон побутовими відходами призводять до знищення трав'яного вкриття, механічного пошкодження деревної рослинності, ущільнення ґрунтового покриву та спричинює збільшенню участі в фітоценозах рудеральних і сегетальних видів рослин [2, 7, 8, 17, 18].

Негативна дія антропогенних чинників на формування, структуру та динаміку розвитку насаджень комплексних зелених зон урбанізованих екосистем часто-густо спричиняє прояв, або посилює дію і негативних природних абіотичних і біотичних чинників. Основними природними абіотичними чинниками, що спричиняють негативні трансформації в зелених насадженнях урбанізованих екосистем, насамперед, є: несприятливі кліматичні (температурний і вітровий режими, освітленість, вологість та ін.), ґрунтові (низький вміст живильних речовин, ущільненість, низька пористість, сильна кислотність-лужність та ін.) та гідрологічні (низька забезпеченість вологою, опускання рівня ґрунтових вод та ін.) умови, які формуються переважно внаслідок негативного антропогенного впливу, або, значно рідше, несприятливими природними явищами та стихіями.

Сукупна дія несприятливих природних абіотичних чинників призводить до зменшення продуктивності паркових і лісопаркових насаджень, погіршення їх естетичного вигляду, зниження вітальності рослин – наявності сухих гілок і водяних пагонів, прискорення процесів старіння та передчасного відмирання дерев і кущів, зниження стійкості деревних рослин до уражень фітохворобами та пошкоджень ентомошкідниками (табл. 2).

Табл. 2. Відсоток сухостою та дерев із сухим гіллям в паркових насадженнях урбанізованих екосистем

Парки урбанізованих екосистем	Дерева з сухим гіллям		Сухостійні дерева		Загальна кількість обстежених дерев, особин
	кількість, особин	%	кількість, особин	%	
"Високий Замок", м. Львів	952	28,4	121	3,6	3351
ім. К. Трильовського, м. Коломия	178	14,1	37	2,9	1264
Міський, м. Хуст	81	32,0	2	0,8	253
ім. Ю. Федьковича, м. Вижиця	54	11,6	17	3,7	462

Механічні пошкодження оголених кореневих лап, кори та гілок дерев і кущів спричиняють зниження вітальності рослинності паркових насаджень та призводять до формування сприятливих умов до ураження біоти напівпаразитичними рослинами і фітохворобами та пошкодження її ентомошкідниками, тобто прояву негативних трансформацій, спричинених дією біотичних чинників [2, 7, 8, 15].

Висновки. Трансформаційні процеси в насадженнях комплексних зелених зон урбанізованих екосистем зумовлені, переважно, дією антропогенних чинників, що зумовлюють зміну природних умов зростання та призводять до заміни природних фітоценозів на штучні.

Основними антропогенними чинниками негативних трансформацій, що призводять інколи до ландшафтної, фітоценотичної та таксономічної деградації, насамперед паркових насаджень, є значні рекреаційні навантаження, забрудненість повітряного, ґрунтового і водного середовища різними шкідливими та токсичними речовинами, засміченість територій рекреаційних зон побутовим сміттям. Внаслідок значних рекреаційних навантажень на паркові насадження відбувається: ущільнення ґрунтового покриву, витоупування трав'яного вкриття, механічне пошкодження деревних рослин, іноді – зміна видового складу фітоценотичного вкриття – масова участь рудеральних і сегетальних видів рослин.

Негативна дія антропогенних чинників посилює негативну дію і природних абіотичних та біотичних чинників, прояв яких відбувається внаслідок формування сприятливих умов для уражень деревних рослин фітохворобами і ентомошкідниками та призводить до зниження вітальності біоти, прискорення процесів старіння та передчасного відмирання

Загалом, стабільність та стійкість паркових насаджень та розвиток комплексних зелених зон урбанізованих екосистем залежить від багатьох чинників, серед яких особливу увагу необхідно зосереджувати на питанні охорони природно-просторових територій міст, пошуку можливостей для

створення нових зелених насаджень в урбанізованому середовищі та повноцінного економічного забезпечення заходів щодо ведення садово-паркового господарства в урбоекосистемах.

Література

1. Голубець М.А. Місто як екологічна і соціальна проблема / М.А. Голубець // Вісник АН УРСР : загальнонауковий та громадсько-політичний журнал. – 1989. – № 12. – С. 47-58.
2. Кучерявий В.П. Урбоекологія / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 1999. – 359 с.
3. Кучерявий В.П. Фітомеліорація / В.П. Кучерявий. – Львів : Вид-во "Світ", 2003. – 540 с.
4. Голубець М.А. Методологічні критерії урбоекології та фітомеліорації міського середовища / М.А. Голубець // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2003. – Вип. 13.5. – С. 13-15.
5. Генік Я.В. Склад та структура флори газонів парків Львова / Я.В. Генік, С.Б. Марутяк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.4. – С. 28-33.
6. Марутяк С.Б. Еколого-фітоценотичні особливості газонів Львівщини / С.Б. Марутяк // Праці НТШ. – Екологічний зб.: Екологічні проблеми природокористування та біорізноманіття Львівщини. – Львів : Вид-во НТШ. – 2001. – Т. VII. – С. 273-281.
7. Дудин Р.Б. Фітоценотична структура старовинних парків та шляхи її регулювання (на прикладі парків Заходу України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.03.01 – "Лісові культури та фітомеліорація" / Р.Б. Дудин. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – 20 с.
8. Імшенецька Н.А. Загальні тенденції розвитку паркових фітоценозів / Н.А. Імшенецька // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Миські сади і парки: минуле, сучасне і майбутнє. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2001. – Вип. 11.5. – С. 338-342.
9. Клименко Ю.О. Тенденції зміни деревної рослинності старовинних парків Полісся та Лісостепу України / Ю.О. Клименко // Науковий вісник УкрДЛТУ : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Миські сади і парки: минуле, сучасне і майбутнє. – Львів : Вид-во УкрДЛТУ. – 2001. – Вип. 11.5. – С. 68-71.
10. Дудин Р.Б. Консерваторська діяльність в історичних парках / Р.Б. Дудин // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Ландшафтна архітектура в контексті сталого розвитку. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.12. – С. 180-183.
11. Генік Я.В. Ґрунтовий покрив парку "Високий Замок" та заходи з його охорони і підвищення продуктивності / Я.В. Генік, А.П. Діда, С.Б. Марутяк та ін. // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Сер.: Ландшафтна архітектура в контексті сталого розвитку. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.12. – С. 153-157.
12. Генік Я.В. Нагромадження важких металів у ґрунтах та фітомасі комплексної зеленої зони міста Львова : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. с.-г. наук: спец. 06.03.01 – "Лісові культури та фітомеліорація" / Я.В. Генік. – Львів : НВМ Львів. поліграф. технікуму. – 1994. – 23 с.
13. Генік Я.В. Важкі метали у ґрунтах зеленої зони Львова / Я.В. Генік, М.В. Чернявський // Урбанізоване навколишнє середовище: охорона природи та здоров'я людини: наукове видання. – К. : Вид-во "Екоцентр", 1996. – С. 22-26.
14. Кучерявий В.А. Урбоекологические основы фитомелиорации. – Ч. II. Фитомелиорация / В.А. Кучерявий. – М. : НТ "Информация", 1991. – 288 с.
15. Генік Я.В. Концентрація важких металів у ґрунтах та рослинності Львова / Я.В. Генік, М.В. Чернявський // Зелені миські зони – від проблем до розв'язків : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во ТАСІС, 2004. – С. 28-32.
16. Алексеев Ю.В. Тяжелые металлы в почвах и растениях / Ю.В. Алексеев. – Л. : Агрпромиздат, 1987. – 142 с.
17. Генік Я.В. Еколого-біологічні основи фітомеліорації та рекультивації звалищ і полігонів твердих побутових відходів / Я.В. Генік // Полігони твердих побутових відходів: проектування та експлуатація, вимоги Європейського Союзу, Кіотський протокол : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. – Львів : Вид-во "Тріада плюс", 2008. – С. 89-94.
18. Генік Я.В. Еколого-біологічні основи відновлення ландшафтів, порушених звалищами та полігонами твердих побутових відходів / Я.В. Генік // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.2. – С. 77-82.

**Генк Я.В. Факторы трансформационных процессов в насаждении-
ях комплексных зеленых зон урбанизированных экосистем**

Приведены основные антропогенные, абиотические и биотические природные факторы трансформационных процессов в насаждениях комплексных зеленых зон урбанизированных экосистем. Охарактеризованы основные причины уменьшения производительности зеленых насаждений городов и ухудшение их эстетического вида. Изложены основные последствия негативного воздействия антропогенных и природных факторов на растительность урбанизированных экосистем.

Ключевые слова: факторы трансформационных процессов в зеленых насаждениях, парковые насаждения городов, урбанизированные экосистемы.

**Henryk Ya.V. Factors of transformation processes in plantations of
complex green zones in urban ecosystems**

Basic anthropogenic, abiotic and biotic natural factors of transformation processes in plantations of complex green areas in urban ecosystems are presented. Main reasons for decreasing the performance of plantations in the cities, and the deterioration of their aesthetic appearance are characterized. Major consequences of the negative impact of anthropogenic and natural factors on vegetation of urban ecosystems are highlighted.

Keywords: factors of transformation processes in green areas, urban parks, urban ecosystems.

УДК 379.851

*Доц. А.В. Дубодєлова, канд. екон. наук;
асист. Х.Ю. Малкуш – НУ "Львівська політехніка"*

**ОСОБЛИВОСТІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

Розглянуто значення сільського туризму у вирішенні соціально-економічних проблем вітчизняних сіл. Узагальнено теоретичні напрацювання, практичний вітчизняний і зарубіжний досвід, визначено сутність і окреслено специфічні характеристики сільського туризму. Проаналізовано етапи розвитку сільського туризму в країні. Оцінено сучасний стан, тенденції та проблеми розвитку сільського туризму в Україні.

Ключові слова: зелений, сільській, агротуризм, туристично-рекреаційні ресурси, пакет туристичних послуг.

Постановка проблеми. Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації (ВТО) темпи росту сільського туризму оцінюються від 10-20 % до 30 % на рік, а його частка в доходах від міжнародного туризму сягає 10-15 %, що свідчить про динамічне зростання цього сектору туристичної індустрії.

Зважаючи на зарубіжний досвід, сільській туризм набуває відповідного розвитку в Україні. Сьогодні український ринок здатний приймати і обслуговувати близько 150 тис. туристів у сільській місцевості (потенціал європейського ринку оцінюється в 2 млн ліжок – місяць) [11, с. 6-7].

За наявності значного потенціалу, структурних змін сільської місцевості, необхідних передумов, сучасний стан форм і методів організування сільського туризму в Україні не дає змоги отримувати відповідні економічні вигоди, що потребує вивчення прогресивного досвіду, виявлення тенденцій і проблем, розроблення заходів і програм його ефективного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичні витоки, особливості зарубіжної та вітчизняної практики, наукові основи становлення і розвитку сільського туризму досліджено у працях таких українських авторів,

як В.І Биркович, В.П. Васильєв, О.Ю. Дмитрук, Ю.В. Зінько, В.Ф. Ки́фяк, М.М. Костриця, Т.Ю. Лужанська, С.С. Махлинець, Х.Й. Роглев, М.Й. Рутинський, Ю.І. Стадницький, М.І. Ткаченко, Л.М. Шульгіна та ін.

Постановка цілей. Цілями дослідження стало узагальнення теоретичних напрацювань, аналізування досвіду, окреслення специфічних характеристик і переваг, тенденцій і проблем розвитку сільського туризму в Україні. Сучасний етап розвитку світового туризму характеризується зміщенням інтересу подорожуючих від масових до індивідуальних поїздок, переорієнтацією від концепції трьох "S" (Sea – Sun – Sand / Море – Сонце – Пісок) до концепції трьох "L" (Landscape – Lore – Leisure / Природа – Знання – Дозвілля).

Зазначені тенденції зумовлені зростанням прихильності суспільства до здорового образу життя, уваги до проблем екологічного та соціального характеру, невідповідністю середовища проживання людини її фізіологічним і психологічним потребам. Така ситуація вимагає формування нової пропозиції туристичного продукту за альтернативними видами туризму, серед яких екологічний, природний, біотуризм, пригодницький, сільський, зелений, агротуризм [13].

Зважаючи на світові тенденції серед прогресивних напрямів розвитку туристичної діяльності в Україні на значну увагу заслуговує сільський туризм, завдяки наявності в українських селах багатой культурної, історичної та архітектурної спадщини, мальовничих ландшафтів, лікувально-рекреаційних ресурсів, індивідуального житлового фонду, значного трудового потенціалу.

Сільський туризм здавна практикується у високорозвинених країнах. Досвід свідчить, що 40-60,0 % селян отримують більшу половину доходів із несільськогосподарських джерел, в яких значну частку займає туризм. З ним пов'язаний розвиток суміжних занять, серед яких домашня переробка харчових продуктів, гастрономія, народні промисли, організаційно-культурна та екскурсійна діяльність. Стимулює розвиток цієї галузі можливість вирішення проблеми працевлаштування сільських жителів і самозайнятості людей. Вважається, що за умов залучення одного господарства в туристичне обслуговування створюється близько десяти робочих місць в околиці [7].

В Україні сільський туризм пройшов декілька етапів свого розвитку. Перший етап (кінець XIX – середина XX ст.) характеризується формуванням сільського туризму. Перебування в сільській місцевості зводилося до відпочинку та творчої праці заможних городян у знайомих селян, у приватних садибах і маєтках. Така діяльність ще не розглядалася як туризм і не була організованою.

На другому етапі (60-90-ті роки XX ст.) відбулося становлення приватних форм сільського туризму. Популярність отримав відпочинок в орендованих кімнатах, квартирах на гірських і кримських курортах, що спричинено відсутністю вільних місць у пансіонатах, санаторіях, турбазах. Такий відпочинок здійснювався не в селі, а в курортній місцевості, проте частина туристів зупинялася в сільських оселях. У більшості випадків така діяльність була нелегальною, неоподаткованою і стихійною.